

HỒ SƠ ẢO VỀ TIÊU ĐỀ CHUẨN QUỐC TẾ¹

Barbara B. Tillett, Ph.D.
Chief, Cataloging Policy and Support Office
Library of Congress

(Bài này dựa trên bài thuyết trình trước Hội Đồng Thư Viện Đông Á, Hội Á Châu Học, Ủy Ban Kỹ Thuật Trị Thư, Đại Hội Thường Niên, 2002, Washington, D.C., 4 Tháng 4-2002)

Dẫn Nhập

Người sử dụng Mạng thông tin toàn cầu (Web) thường có nhận xét rằng đó là một cảnh hỗn loạn trong việc tìm kiếm thông tin trên mạng. Mạng này cần phải được cải thiện và chúng ta có thể trợ giúp vào việc này! Sự du nhập vào môi trường của Mạng thông tin toàn cầu (Web) một yếu tố kiểm soát tiêu đề chuẩn (element of authority control) có thể đạt những mục tiêu sau đây:

- Bảo đảm tính nhất quán;
- Nhờ có tính nhất quán, chúng ta có thể sắp xếp đồng vị những tài liệu [tức là những tài liệu cùng loại đứng chung với nhau trong thư mục] một cách hữu hiệu trong [tủ/kho hoặc cơ sở] mục lục (catalogs) của chúng ta qua sự sử dụng những hình thức của tiêu đề có kiểm soát;
- Nó làm dễ dàng cho việc chia sẻ khối lượng công việc để giảm thiểu chi phí làm biên mục. Chúng ta hy vọng rằng những hồ sơ tiêu đề chuẩn (authority files) có thể được sử dụng chung trong tất cả cộng đồng - thư viện, cơ sở văn khố (cơ sở lưu trữ= archives), cơ quan quản trị tác quyền, nhà xuất bản, cũng như những tập thể khác.
- Sự chia sẻ thông tin chuẩn còn có thêm ích lợi là vừa giảm chi phí về việc tạo lập hồ sơ chuẩn lại vừa giúp cho việc truy tìm thông tin được chuẩn xác.

Những mục tiêu khác của việc kiểm soát tiêu đề chuẩn là:

¹ Bài này đã được đăng trên Bản Tin LEAF-VN, số 4, 2002, nguyên tác tiếng Anh “**A Virtual International Authority File (VIAF)**”. Phạm Thị Lệ-Hương chuyển ngữ tiếng Việt, với sự chấp thuận của tác giả. [This English article “A Virtual International Authority File (VIAF)” posted on LEAF-VN Newsletter, No. 4, 2002, written by Dr. Barbara B. Tillett, was translated into Vietnamese by Phạm Thị Le-Huong with permission from the author] (<http://www.leaf-vn.org/leafnews.htm#tillett>)

- Giúp cho người sử dụng truy tìm thông tin bằng ngôn ngữ, bằng một hệ thống chữ viết [như chữ Ky-rin của Nga (Cyrillic)], và bằng hình thức nào mà họ ưa chuộng hoặc được thư viện cung cấp, và
- Làm đơn giản cho việc tạo lập và duy trì trên bình diện quốc tế những biểu ghi tiêu đề chuẩn.

Những ưu điểm của việc kiểm soát tiêu đề chuẩn đã được bàn cãi và trình bày trong nhiều thập niên. Khi chúng ta áp dụng việc kiểm soát tiêu đề chuẩn vào môi trường mạng toàn cầu, chúng ta cần phải lưu ý xem nó có đem lại sự chính xác của việc truy tìm như thế nào, cấu trúc của những tham chiếu có làm cho việc dò tìm cũng như cung cấp những giải thích của những thay đổi và không nhất quán như thế nào, những hình thức của những tên [tác giả], nhan đề [sách/tài liệu] và tiêu đề đề mục [subjects] có giúp cho việc sắp xếp đồng vị những tài liệu [tức là những tài liệu cùng loại đứng chung với nhau trong thư mục] để hiển thị ra, chúng ta có thể thực sự làm việc kết nối những hình thức chuẩn của tên tác giả, nhan đề, và tiêu đề đề mục đã được dùng trong nhiều công cụ truy tìm khác nhau chẳng hạn như là những danh bạ, những tài liệu tiêu sử, những dịch vụ về toát yếu và làm dẫn mục (làm chỉ mục = indexing), v.v.. Chúng ta có thể sử dụng khả năng kết nối vào các mục lục thư viện lẫn với những dụng cụ truy tìm khác có sẵn trên Mạng.

Việc kiểm soát những hình thức [tiêu đề chuẩn] dùng để truy cập và hiển thị, cung cấp tính nhất quán cho người truy tìm thông tin. Chúng ta đều biết là có những thư mục trực tuyến (OPAC) tệ hại không có những tham khảo xuôi/ngược [tham khảo chéo] hay những kết nối với những hồ sơ tiêu đề chuẩn và thực ra nếu không có những đặc trưng này thì chúng không thể gọi là **Những Thư Mục** được!

Trong vài năm vừa qua chúng ta đã thấy có một vài dự án nhằm giúp chúng ta tiến gần tới việc cung cấp việc kiểm soát tiêu đề chuẩn trên bình diện toàn cầu. Có một vài dự án được Cộng Đồng Âu Châu tài trợ, chẳng hạn như AUTHOR PROJECT, công trình này đã chuyển đổi những biểu ghi kiểm soát tiêu đề chuẩn của 7 nước thành viên theo một khuôn thức thông tin chuẩn, tức là khuôn thức UNIMARC [Universal Machine-Readable Cataloging]. Dự Án LEAF [Linking and Exploring Authority Files] nghiên cứu việc kết nối các hồ sơ kiểm soát tiêu đề chuẩn dành cho công tác văn khố [lưu trữ] sử dụng chuẩn Z39.50 và có thể cả chuẩn OAI [Open Archives Initiatives]. Dự Án INDECS = Interoperability of Data in E-Commerce Systems] và Dự Án INTERPARTY đều nhắm đến sự cộng tác của các thư viện, viện bảo tàng, các cơ quan văn khố (cơ quan lưu trữ), và những cộng đồng có trách nhiệm quản trị tác quyền trong việc chia sẻ thông tin về kiểm soát tiêu đề chuẩn này.

Trong phạm vi của Hiệp Hội Thư Viện và Học Viện Quốc Tế (IFLA), *Nhóm Chuyên Trách MLAR* (Minimal Level Authority Records = Mức Độ Tối Thiểu Cho Các Biểu Ghi Tiêu Đề Chuẩn) đã xác định được những yếu tố căn bản của dữ kiện cần có trong những biểu ghi kiểm soát tiêu đề chuẩn (ngày nay chúng ta gọi

nó là **metadata**). Công việc này được “*Nhóm Chuyên Trách FRANAR*” (Functional Requirements for Authority Numbers and Records = Những Yêu Cầu Về Chức Năng Cho Các Số Và Biểu Ghi Tiêu Đề Chuẩn) của IFLA tiếp tục thi hành. Nhóm này đang xem xét và cập nhật những thành quả của nhóm MLAR, và hiện giờ họ đã nhờ ông Tom Delsey khai triển khuôn mẫu *Những Yêu Cầu Về Chức Năng Cho Các Biểu Ghi Thư Mục* của IFLA (*FBBR = Functional Requirements for Bibliographic Records*) để thiết lập biểu ghi tiêu đề chuẩn.

Trong phạm vi của giới làm số hoá các **metadata**, chúng ta thấy có Nhóm làm việc của Dublin Core đang tiếp tục dò tìm những khuyến cáo dành cho việc đương đầu với tiêu đề thông tin chuẩn trong môi trường thông tin số hóa.

Chúng ta cũng thấy có Nhóm DELOS/NSF [DELOS = Network of Excellence on Digital Libraries/National Science Foundation] làm việc trong lãnh vực “Actors-Roles”, đó là dò tìm việc kiểm soát sự truy cập vào tên của tác giả cá nhân, tác giả tập thể, và *automata*. OCLC [Online Computer Library Center] tiếp tục những cuộc thảo luận về vấn đề tiêu đề chuẩn của các biểu ghi CORC [Cooperative Online Resource Catalog] - Đây là một công trình của OCLC hướng về sự mở rộng lên tầm mức toàn cầu trong việc xây dựng các hồ sơ tiêu đề chuẩn. CORC bây giờ đồng thời cung ứng cả hai việc tạo lập các biểu ghi với khuôn thức MARC 21 và những biểu ghi thư mục theo chuẩn Dublin Core.

Trong khoảng vài năm trở lại đây, một sự phát triển khác đã được chấp nhận đó là việc dùng Unicode - việc đó được công ty Microsoft sử dụng trong chương trình điện toán của họ như những dụng cụ có trong hệ điều hành của Windows, nó đã cung ứng cho người sử dụng hệ điều hành này một *ứng dụng rộng rãi và hiển nhiên hơn*. Unicode tự nó điều hợp được ở tầm mức tương thích toàn cầu qua khả năng tạo lập và hiển thị nhiều loại chữ (scripts) của tất cả các ngôn ngữ.

Cũng nên nhắc đến sự mở rộng trên tầm mức toàn cầu của NACO [The Name Authority Component of the PCC (Program for Cooperative Cataloging)] và SACO [The Subject Authority Component of the PCC] dành cho người sử dụng *Bộ Quy Tắc Biên Mục Anh-Mỹ (Anglo-American Cataloguing Rules)* và *Bảng Tiêu Đề Đề Mục Của Thư Viện Quốc Hội Hoa Kỳ (Library of Congress Subject Headings)* và cố võ việc kiểm soát tiêu đề chuẩn trên bình diện toàn cầu.

Sự tiến triển trong việc dùng Unicode, những công trình thử nghiệm trên Mạng cũng như những khả năng của công nghệ hiện thời đang đi cùng với nhau. Chúng ta đang kề cận với sự thực là thực hiện được một hồ sơ ảo về những tiêu đề chuẩn có tầm mức toàn cầu.

Kiểm Soát Thư Tịch Toàn Cầu - Cái Nhìn Mới

Chúng ta cũng đang thực hiện một thay đổi có tính cách lịch sử trong cái nhìn của chúng ta đối với vấn đề Kiểm Soát Thư Tịch Toàn Cầu (UBC = Universal Bibliographic Control). Các nguyên tắc về UBC của IFLA dành cho Kiểm Soát

Tiêu Đề Chuẩn đi song song với kiểm soát thư tịch chuẩn, nó được xác định là mỗi quốc gia chịu trách nhiệm tạo lập ra những tiêu đề chuẩn về tên tác giả cá nhân, tác giả tập thể (họ không lưu ý đến nhan đề đồng nhất, từng thư, hay tiêu đề đề mục), và những biểu ghi do các cơ quan thư tịch của từng quốc gia làm ra sẽ được sẵn sàng cung cấp cho tất cả các quốc gia khác khi cần sử dụng những biểu ghi chuẩn này dành cho những tác giả. Đi xa hơn, cùng một tiêu đề có thể sẽ được cả thế giới sử dụng.

Trong những thập niên 1960 và 1970 khi mà vấn đề này thực sự đã chín mùi, thì công nghệ lúc đó chưa tiến đến mức có thể giúp cho việc chia sẻ kinh nghiệm có thể thực hiện ở tầm mức quốc tế. Ngoài ra, phải nói đến việc thiếu tài trợ cho một trung tâm quốc tế để quản trị những công trình như vậy, nó đã làm cản trở cho việc thực hiện các dự kiến này. Để cho hình thức này được chấp nhận trên bình diện quốc tế, trong thời điểm đó những nhà phát triển thư viện của IFLA toàn là những người của miền Bắc Mỹ, và Châu Âu, đã không nhận thấy điều cần thiết của việc dùng nhiều ngôn ngữ khác nhau.

Trong khoảng hai năm qua, một cái nhìn mới về UBC đã xuất hiện từ nhiều nhóm chuyên trách của IFLA. Cái bối cảnh mới này làm tăng cường sự quan trọng của vấn đề tiêu đề chuẩn, và nó đặt người sử dụng lên hàng đầu. Đây là một định hướng thực dụng công nhận là tại Trung Hoa, người sử dụng có thể không muốn tiêu đề dành cho Khổng Tử (Confucius) được phiên ngữ sang chữ gốc La-tinh mà lại muốn tên đó được viết bằng chữ Hán. Cũng tương tự như thế, người sử dụng tại Nhật hay Đại Hàn cũng muốn nhìn thấy những tiêu đề viết bằng chữ của nước họ.

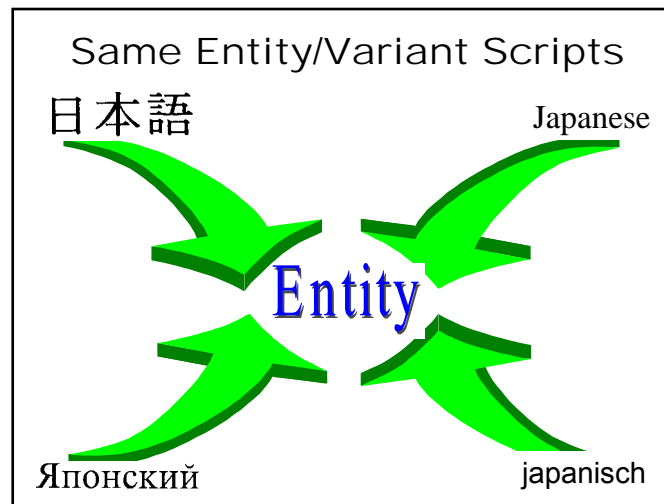
Dù sao, để đạt được lợi ích của việc sử dụng chung các hồ sơ chuẩn và tạo lập ra những biểu ghi được dùng toàn cầu, chúng ta có thể kết nối những hình thức chuẩn của tên tác giả, nhan đề, và ngay cả tiêu đề đề mục xuyên qua những hồ sơ tiêu đề chuẩn do các cơ quan thư tịch quốc gia thực hiện để tạo ra hồ sơ ảo về tiêu đề chuẩn quốc tế .

Đây là một vài mô hình để thực hiện hồ sơ ảo đó, và chúng ta cần làm nhiều dự án để thử nghiệm các mô hình đó xem cái nào đáng cho chúng ta theo nhất.

Để cho người dùng thư viện của mỗi quốc gia sử dụng nhiều nhất, nên dùng thứ chữ nào mà họ có thể đọc được! Hình ảnh dưới đây cho thấy những tên mà chúng ta ghi ra cho một thực thể (entity) có thể diễn tả bằng nhiều ngôn ngữ và bằng nhiều loại chữ viết. Thí dụ chúng ta có thể dùng tiếng Anh hay Đức viết theo mẫu tự La-tinh, tiếng Nga viết theo mẫu tự Ky-rin (Cyrillic), hay tiếng Nhật (viết theo vài loại mẫu tự của tiếng Nhật), và có thể viết theo nhiều ngôn ngữ hay chữ viết khác nữa. Sự chuyển tự (transliteration) có thể dùng làm phương tiện phục vụ người dùng để có thể đoán được thông tin có trong những biểu ghi này, tuy nhiên sự chính xác vẫn là sử dụng chữ gốc của tài liệu. Như vậy khi nào thấy cần thiết thì chúng ta cần phải cung cấp những tham chiếu xuôi/ngược dành cho những hình thức khác nhau của những tiêu đề dùng cho nhiều loại ngôn ngữ

khác nhau. Tại Hoa Kỳ, Nhóm MARBI là nhóm thuộc Hội Thư Viện Hoa Kỳ có nhiệm vụ trông coi những thay đổi trên biểu ghi theo khuôn thức MARC 21 đang tìm cách thử nghiệm công việc này. Có nhiều việc hơn nữa cần phải làm. Chúng ta dần dần sẽ thể hiện bằng những thứ chữ và hình thức của tiêu đề mà người dùng kỳ vọng và mong muốn dùng nó.

Minh họa số 1: [Cùng một thực thể/chữ viết khác nhau]

Tôi tin rằng rất nhiều biên mục viên thuộc IFLA nhận thức được giá trị của việc bảo quản song hành những hồ sơ tiêu đề chuẩn dành cho cùng một thực thể. Công việc này cho phép chúng ta phản ánh nhu cầu văn hoá cần thiết ở tầm mức quốc gia của người sử dụng thư viện, và cùng lúc đó nó cho phép chúng ta thiết lập một cấu trúc liên hợp cho những tham chiếu xuôi/ngược và những hình thức tiêu đề chuẩn được phép sử dụng trong tủ thư mục của chúng ta dành cho một nhóm độc giả đặc biệt. Nó cũng cho phép chúng ta bao gồm những thứ chữ viết khác nhau ít ra cũng được thấy ở tầm mức sử dụng tham chiếu này.

Một vài hệ thống địa phương đã cung cấp cho chúng ta những cơ phận điện toán để có thể tự động kiểm tra và so sánh những tiêu đề có sẵn trong hồ sơ chuẩn, và chúng ta có thể nhìn thấy việc này mở rộng ra trên bình diện toàn cầu, nếu không tìm được dữ kiện chuẩn trong hồ sơ ở cấp địa phương. Chúng ta cũng có thể dự kiến khả năng thể hiện những dữ kiện phù hợp với nhau trong những hồ sơ ảo để cho biên mục viên, nếu muốn, họ có thể hiệu đính hay hoà nhập thông tin tìm thấy đó vào với hồ sơ ở mức địa phương của họ kể cả những việc lấy thông tin để dành trong hồ sơ khi cần dùng trong tương lai.

Hiện nay, một số hệ thống đã cho phép việc truy cập dữ kiện đặt trọng tâm vào nhu cầu sử dụng của cộng đồng địa phương qua việc chọn lựa những nguồn tài liệu thích hợp cho nhu cầu của địa phương. Nhiều hệ thống khác, kiểu như "thư viện của tôi = my library", hay "OPAC của tôi = my OPAC", còn đi xa hơn, cho phép thực hiện việc truy cập dữ kiện theo đúng nhu cầu của từng cá nhân.

Những hệ thống này có thể xây dựng trong phạm vi nào đó dành cho từng loại người dùng các chữ viết khác nhau và biểu hiện những tự vựng có kiểm soát [tiêu đề đề mục]. Chúng ta muốn có một hình thức chuẩn được thư viện dùng như một hình thức mặc định (default) dành cho các người dùng thư viện, nhưng chúng ta cũng lại muốn dự kiến dùng những nhu liệu dành riêng của người dùng hay còn gọi là COOKIES để cung cấp những chọn lựa mà người dùng thích ngôn ngữ, về lối chữ viết nào đó, hay cả về văn hoá đặc thù - thí dụ như vấn đề đánh vần chữ Anh, trong văn hoá của người Mỹ chữ “labor” đánh vần khác với văn hoá của người Anh là “labour”.

Chúng ta hãy coi qua một mô hình về việc hệ thống máy điện toán có thể trợ giúp chúng ta trong tương lai với vấn đề kiểm soát tiêu đề chuẩn ở tầm mức quốc tế như thế nào. Một biên mục viên đưa dữ kiện vào máy. Hệ thống máy địa phương kiểm tra các hồ sơ tiêu đề chuẩn địa phương, nhưng không tìm được tiêu đề nào trùng hợp để sử dụng cả, do đó máy này thông báo cho biên mục viên biết là tiêu đề họ muốn tìm không có, rồi máy sẽ nối mạng toàn cầu để truy tìm trong hồ sơ ảo về tiêu đề chuẩn quốc tế. Với một kết quả thể hiện nhanh chóng trên màn hình là một biểu ghi do Thư Viện Quốc Gia Nga ở St. Petersburg làm ra. Biên mục viên của chúng ta có thể coi biểu ghi này nhưng không muốn ghi nhận hết những dữ kiện có tại đó mà chỉ muốn lấy một hay hai tham chiếu cũng như muốn làm kết nối với nó, như vậy hệ thống máy địa phương sẽ hỏi biên mục viên để biết là người này có muốn hệ thống tạo lập ra một tiêu đề chuẩn căn bản dựa trên những dữ kiện trích ra từ dữ kiện vừa tìm thấy và làm kết nối với nó rồi người làm biên mục này chỉ cần nhấn nút chuột vào ô trả lời “chấp thuận”.

Hệ thống địa phương tự động thực hiện một biểu ghi tiêu đề chuẩn, làm kết nối với thông tin tìm thấy trong hồ sơ ảo chuẩn - đó là biểu ghi lấy từ thư viện ở St. Petersburg tại nước Nga. Người làm biên mục sẽ cho trường số 100 lấy từ khuôn thức MARC, chấp nhận khuôn thức chuẩn dựa trên những quy tắc biên mục chuẩn, trong trường hợp này là AACR2 [Bộ Quy Tắc Biên Mục Anh-Mỹ, ấn bản 2]. Biên mục viên có thể thêm vào nhiều trường khác nếu cần.

Hệ thống địa phương lại thêm vào kết nối trường số 700 - Khuôn thức MARC có các trường số 700, 710, và 711 trong những biểu ghi chuẩn, từ đó chúng ta có thể làm kết nối chuẩn vào đó, cũng như cho vào số hồ sơ chuẩn [riêng cho từng biểu ghi] cũng như nguồn gốc thông tin để sau này sẽ làm kết nối nếu cần. Việc kết nối các hồ sơ tiêu đề chuẩn này thực hiện cơ bản là giữa các hồ sơ quốc gia hay địa phương của cơ quan thư tịch quốc gia -- việc này tùy thuộc vào mô hình mà chúng ta chọn. Tôi sẽ trở lại vấn đề này trong chốc lát.

Như vậy, chúng ta đã thêm một kết nối từ hồ sơ ảo tiêu đề chuẩn quốc tế vào với hồ sơ chuẩn địa phương của chúng ta dựa trên AACR2 - Ghi chú: số hồ sơ chuẩn [riêng cho từng biểu ghi] của Thư Viện Quốc Hội Hoa Kỳ (LC) là n79072979 - và biểu ghi của Nga dành cho cùng một thực thể dựa trên quy tắc biên mục của Nga viết theo chữ Ky-rin (Cyrillic) - Ghi chú: số hồ sơ chuẩn [riêng

cho từng biểu ghi] của Thư Viện Quốc Gia Nga là: #10326. Sau đó hệ thống địa phương làm việc cập nhật biểu ghi thư mục chuẩn địa phương này.

Khi người sử dụng truy cập vào, hệ thống địa phương, hay COOKIES có sẵn trên máy của họ đòi hỏi hiển thị thông tin theo dạng chữ Ky-rin (Cyrillic) thì chúng ta có thể thực hiện việc hiển thị này cho họ. Chúng ta cũng có thể hiển thị với mọi loại chữ viết, ngay cả chữ nổi Braille, hoặc âm thanh để trả lời những câu hỏi [của người khiếm thị] dựa trên những COOKIES được hệ thống máy tự động ghi nhận cho người dùng loại này.

Tôi xin mời quý bạn xem vấn đề lập hồ sơ chuẩn này có thể thực hiện như thế nào với tiêu đề là Confucius [Khổng Tử]

Minh họa số 2: [Biểu ghi tiêu đề chuẩn với tiêu đề Confucius [Khổng Tử] với các tham chiếu theo khuôn thức MARC]

Tag	I1	I2	Subfield Data
010			#a n 80050515
035			#a (DLC)n 80050515
040			#a DLC #c DLC #d DLC #d NIC
100	0		#a Confucius
400	0		#a Konfuzius
400	0		#a K'ung Fu-tzu
400	0		#a Kongzi
400	1		#a Kong, Qiu
400	0		#a K'ung-tzu
400	1		#a K'ung, Ch'iu
400	0		#a K'oshi
400	0		#a Konfu ^t si ⁱ
400	0		#a Kongja
400	0		#a Kung Fu
400	1		#a K'ung, Fu-tzu
400	0		#a Confucio
400	0		#a □□>Λ9T46
400	0		#a 孔夫子
400	0		#a 孔子
400	0		#a 孔丘
400	0		#a こうし
400	0		#a コウシ
400	0		#a 공자
670			#a Jakobs, P. M. Kritik an Lin Piao und Konfuzius, c1983: #b t.p. (Konfuzius)
670			#a Konfu ^t si ⁱ , 1993: #b t.p. verso (551-479 B.C.)
670			#a His Gespräche (Lun y'ü), 1910: #b t.p. (Kungfutse)
670			#a Web connection #u http://www.friesian.com/confuci.htm
700	0		#a 孔夫子 #5 Natl. Lib. of China

Đây là một thí dụ về một biểu ghi tiêu đề chuẩn của Thư Viện Quốc Hội Hoa Kỳ được thể hiện với chuẩn Unicode bao gồm những thứ chữ địa phương trong những tham chiếu xuôi/ngược trong một thư mục. Trên thực tế, chữ gốc La-tinh với những dấu thanh điệu được ghi thành chữ đúng vị trí trong cách viết thay vì nó xuất hiện trước những chữ này, đây chỉ là một thí dụ cụ thể để quý bạn đọc nhìn thấy thế nào mà thôi. Thư Viện Quốc Hội Hoa Kỳ, sử dụng AACR2 và làm biên mục cho các biểu ghi bằng tiếng Anh, có thể cung cấp những tham chiếu xuôi/ngược bằng những loại chữ và ngôn ngữ khác khi cần thiết. Ở đây chúng ta nhìn thấy hình thức chuẩn của tiêu đề cho Confucius [Khổng Tử] - với hình thức quen thuộc đối với giới nói tiếng Anh, ghi trong các nguồn thông tin lấy ra từ những Từ điển tiếng Anh chuẩn. Chúng ta cũng có thể tìm thấy những chuyển tự từ chữ Hán (Chinese), chữ Nhật (Japanese: theo lối viết Katakana hay Hiragana), và chữ Đại Hàn (theo lối viết Hangeul).

Chúng ta không thấy một thứ tự sắp xếp đặc biệt nào của những tham chiếu này, ngoại trừ sự kiện là các thứ chữ không thuộc mẫu tự La-tinh được đặt sau những chữ thuộc mẫu tự La-tinh, nhưng đó chỉ là sự sắp xếp tùy tiện của hệ thống này. Kiểu mẫu này cho thấy các tiếng Anh, Đức, Ý, Hán, Nhật, Đại Hàn, Nga và những chuyển tự (theo kiểu viết Wade-Giles và Pinyin dành cho chữ Hán, kể từ ngày Thư viện LC quyết định chuyển qua dùng lối viết Pinyin). Việc này cũng chứng tỏ việc sử dụng trường số 700 làm kết nối dẫn tới biểu ghi tiêu đề chuẩn tìm thấy từ Thư Viện Quốc Gia Trung Hoa với hình thức tiêu đề chuẩn do thư viện này đặt ra. Hệ thống của chúng ta có thể đem thông tin này lấy từ Bắc Kinh (Beijing) sau khi chúng ta tìm thấy nó trong VLAFL (Hồ Sơ Áo Về Tiêu Đề Chuẩn Quốc Tế). Hay chúng ta cũng có thể lấy thông tin từ Hong Kong Consortium HKCAN. Cũng xin lưu ý là chỉ có khuôn thức MARC 21 mới có khả năng ghi nhận URL của một trang Web vào trường số 670 cuối cùng trong biểu ghi.

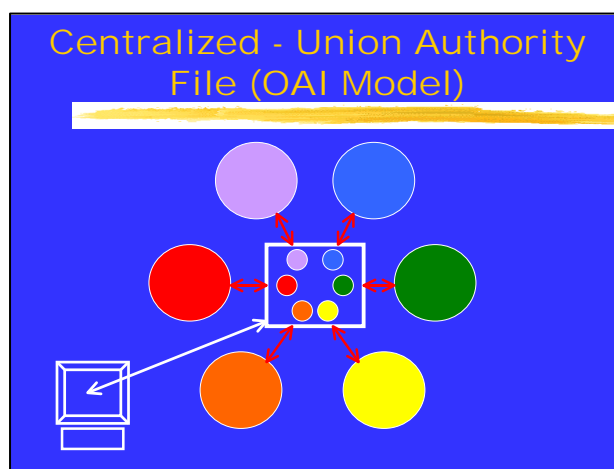
Mô Hình VIAF

Để đạt được những lợi ích của việc chia sẻ việc làm tiêu đề chuẩn chung cũng như tạo lập ra những biểu ghi thư mục có thể dùng được rộng rãi trên toàn cầu, chúng ta có thể kết nối những hình thức của tên tác giả, nhan đề, và ngay cả tiêu đề đề mục xuyên qua những hồ sơ chuẩn của cơ quan thư tịch quốc gia, hay cơ quan vùng để tạo ra một hồ sơ ảo về tiêu đề chuẩn quốc tế. Có nhiều mô hình cho chúng ta thấy việc này có thể thực hiện ra sao, và chúng ta cần làm nhiều dự án mẫu (pilot) để thử nghiệm xem cái nào tốt nhất mà noi theo.

Nếu chúng ta đồng ý rằng sự chia sẻ tiêu đề chuẩn trên tầm mức toàn cầu là có giá trị thì chúng ta sẽ làm gì để tiến tới mục đích đó? Hiện giờ đã có một số hồ sơ tiêu đề chuẩn được thiết lập dựa trên những quy tắc biên mục và những giải thích riêng rẽ của từng cơ quan khác nhau. Chúng ta cần có một dự án để kết nối những biểu ghi có sẵn này dành cho một thực thể - đó là một dự án nhằm tương hợp (matching) các tiêu đề mang tính hồi cố. Một đề nghị đã được thực hiện dùng vào việc làm tương hợp các thuật toán, chẳng hạn như những công

trình của nhóm Ed O'Neill và những người khác tại công ty OCLC [Online Computer Library Center], xây dựng trên những thực thể thư mục để cho máy móc làm việc tương hợp ở một mức độ chính xác khá cao. Một "công trình dựa trên ý niệm về bằng chứng" dùng để kiểm chứng phương pháp này đang được thiết lập trong năm nay giữa công ty OCLC, Thư viện Quốc Hội Hoa Kỳ, và Thư Viện Quốc Gia Đức ở tỉnh Frankfurt, Đức. Chúng ta cũng vẫn còn làm việc so sánh và tương hợp và kiểm tra bằng lối thủ công, nhưng hy vọng nhiều vào công việc làm bằng máy này. Chúng ta cũng hy vọng vào việc máy móc làm công việc thêm những kết nối vào thành chuỗi văn bản với những số biểu ghi chuẩn hay những số xác định của từng thực thể ngõ hầu sau này có thể làm dễ dàng công việc nối kết cũng như dẫn dắt tới những hình thức của các dữ kiện được thể hiện ra.

Minh họa số 3: [Hồ sơ Ảo Về Tiêu Chuẩn Quốc Tế Tập Trung (Mô hình OAI)]

Trên đây là mô hình thể hiện cho chúng ta thấy một Hồ Sơ Ảo Về Tiêu Đề Chuẩn Quốc Tế. Chúng ta có thể thấy là mô hình này là một mô hình tốt về phương diện bảo quản các biểu ghi. Mô hình này dùng chuẩn OAI để "thâu lượm" những *metadata* từ những hồ sơ tiêu đề chuẩn có sẵn. Các dữ kiện thâu lượm được cho vào một hay nhiều trạm trung tuyến (server) và nó tự động cung cấp dữ kiện mới vừa thêm vào từ bất cứ nguồn liệu (hồ sơ) chuẩn quốc gia nào. Như thế có nghĩa là những hoạt động bảo quản biểu ghi hàng ngày hiện giờ được các cơ quan thư tịch quốc gia (hoặc địa phương) đảm nhiệm sẽ được tiếp tục. Chúng ta cũng muốn làm kết nối để bảo đảm việc truy dụng từ mô hình này đạt được kết quả ở mức độ cao và chính xác; có nhiều phương cách để thực hiện các kết nối trong mô hình này.

Chúng ta cũng có dự kiến về một hồ sơ ảo về tiêu đề chuẩn quốc tế hình thành như là một phần tích hợp của một "**Mạng Ngữ Nghĩa**" (Semantic Web) tương lai. Quý bạn có thể đã nghe đến bài tham luận khoa học của tác giả Tim Berners-Lee, là vị sáng lập ra hệ thống Internet. Ý tưởng này là làm cho những máy móc

dùng vào việc truy tìm trên hệ thống Internet ngày càng thông minh hơn thay vì phải dùng đến con người điều khiển việc tìm kiếm trên Mạng. Việc làm này đòi hỏi việc tạo dựng ra một hạ tầng cơ sở gồm những nguồn tài liệu kết nối và sử dụng những tự vựng có kiểm soát, chúng được đặt tên là "ONTOLOGIES". Những "ontologies" này có thể dùng để biểu hiện ngôn ngữ và lối viết chữ riêng của từng người dùng.

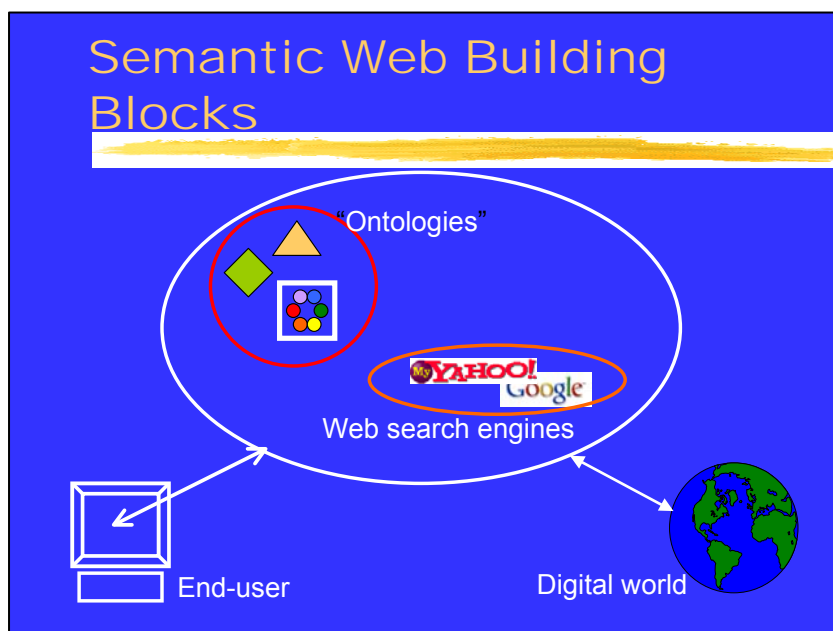
Đây là một cơ hội cho các thư viện đóng góp vào việc xây dựng hạ tầng cơ sở của Mạng tương lai - chúng ta đã có sẵn những tự vựng có kiểm soát trong các nguồn liệu khác nhau. Những nguồn liệu này có thể được kết nối với những nguồn tự vựng có kiểm soát của những cơ sở làm toát yếu và dẫn mục [làm chỉ mục] (abstracting and indexing services), những nguồn tự điển tiểu sử, những danh bạ điện thoại, cũng như nhiều nguồn tham khảo khác để giúp cho người sử dụng cải tiến những bước truy tìm cho chính xác và do đó họ đạt kết quả mong muốn.

Tất cả những công cụ này cũng có thể kết nối với những cơ sở dữ kiện để tìm những nguồn thư tịch (thư mục) hay những nguồn tài liệu khác nữa. Thí dụ, nguồn tài liệu tiêu đề chuẩn của Thư Viện Quốc Hội Hoa Kỳ có thể kết nối với cơ sở tài liệu thư tịch và "những kho sưu tập" [holdings databases] của họ và ngay cả kết nối với những cơ quan lưu trữ nguồn liệu số hoá của họ. Chúng ta cũng có thể xây dựng trong những bộ máy dò tìm và những công cụ khác có trong tương lai để sử dụng như là một nguồn chung, do đó chúng ta cũng kết nối được với toàn thế giới.

Việc này không thể có được trong một sớm một chiều, nhưng đó là một hướng mà chúng ta nhắm tới. Thật là vui mừng một khi chúng ta nghĩ đến những gì có thể xảy ra cũng như những cơ hội mà chúng ta được thử nghiệm, rồi được nghĩ rằng chúng ta đã làm những giấc mơ của chúng ta được hoàn hảo hơn.

Hệ thống Mạng đã cho chúng ta một phương tiện mới mẻ để truyền đạt thông tin. Cái không ngờ nhất là các thư mục của chúng ta - nghĩa là các máy điện toán cá nhân (PC = Personal computer) nơi mà thư mục của chúng ta được hiển thị -- cũng chính là dụng cụ giúp chúng ta nhìn thấy những vật được số hoá cũng như kết nối với những cơ sở dữ kiện số hoá trên toàn thế giới.

Minh hoạ số 4: [Mạng Ngữ Nghĩa]

Mô hình này cho các bạn thấy là các biên mục viên có thể làm gì để xây dựng những biểu ghi tiêu đề chuẩn trên mạng toàn cầu, và một khi mà cấu trúc về tiêu đề chuẩn được thực hiện trên bình diện toàn cầu, thì lúc đó mô hình này sẽ bao gồm luôn cả những cơ sở khác như là những nhà xuất bản, những cơ quan giữ bản quyền tác giả, những cơ quan văn khố (c.q. lưu trữ), những viện bảo tàng và những thư viện khác) - tất cả đều có thể sử dụng thông tin này và giảm thiểu chi phí. Tiêu Đề Chuẩn sẽ giúp ích cho người sử dụng Mạng toàn cầu từ những kết hợp và truy tìm chính xác. Và một điều rất quan trọng là chúng ta có thể thực hiện nó theo một đường hướng phục vụ người dùng trên cơ sở về ngôn ngữ cũng như lối viết chữ nào mà họ ưa chuộng.

Viễn tượng này không còn là xa vời gì nữa!

Tài Liệu Tham Khảo (Bibliography)

- Berners-lee, Tim, James Hendler, and Ora Lassila "The Semantic Web" Scientific American, May 1, 2001, truy cập trực tuyến tại địa chỉ này: <http://www.scientificamerican.com/2001/05011issue/0501berners-lee.html>

- Tillett, Barbara B. "Authority Control on the Web." In: Proceedings of the Bicentennial Conference on Bibliographic Control for the New Millennium : Confronting the Challenges of Networked Resources and the Web, Washington, D.C., November 15-17, 2000. Sponsored by the Library of Congress Cataloging Directorate Edited by Ann M. Sandberg-fox. Washington, D.C.: Library of Congress, Cataloging Distribution Service, 2001 , p. 207-220.

<http://www.lcweb.loc.gov/catdir/bibcontr/tillett.html>

Dr. Barbara B. Tillett, Ph.D.
Chief, Cataloging Policy and Support Office
Library of Congress
101 Independence Ave, S.
Washington, D.C. 20540-4305
U SA